

SÚKROMNÉ VZDELÁVANIE V ŠTÁTOCH EURÓPSKEJ ÚNIE

PRIVATE EDUCATION IN EUROPEIAN UNION

Homolová Monika, Vincúrová Jana

Resumé

Súkromné vzdelávanie predstavuje veľký rozsah rozličných druhov vzdelávania vo všeobecnosti a predstavuje aj každý druh vzdelávania vytvorený a riadený súkromnými osobami alebo mimovládnyimi organizáciami. Rozdeľuje sa na čisto súkromné vzdelávanie a grantami podporované vzdelávanie.

Abstract

The private education means the huge sphere different kinds of education generally represents any form of education, which has been established and organized by persons or non – government organizations. Differs between private education in essential meaning and grant – aid private education.

Úvod

Za súkromné vzdelávanie sa považuje celý rad najrôznejších druhov vzdelávania. Spravidla sa takto označuje akákoľvek forma vzdelávania, ktorú zakladajú a organizujú fyzické osoby alebo nevládne organizácie. Rozlišuje sa medzi súkromným vzdelávaním v pravom slova zmysle a subvencovaným (dotovaným) súkromným vzdelávaním. V prvom prípade ide o vzdelávanie v plnej výške financované fyzickými osobami alebo nevládnymi organizáciami, na financovaní subvencovaného súkromného vzdelávania majú podiel verejné zdroje. Obidva tieto typy súkromného vzdelávania môžu mať v jednotlivých štátoch rôzne formy štátneho dohľadu.

1. Súkromné vzdelávanie

Súkromné vzdelávanie sa často nesprávne dáva do „protikladu“ so vzdelávaním verejným. Podľa toho, aký je vzťah medzi súkromným vzdelávaním a verejnými orgánmi, možno štáty Európskej únie (súčasnej, február 2004) rozdeliť do troch skupín.

„(1) V Grécku a Spojenom kráľovstve nedostávajú súkromné školy na svoju činnosť žiadne verejné prostriedky. To neznamena, že štát na činnosť súkromných škôl nedezerá. V Spojenom kráľovstve je väčšina konfesijných škôl a ďalších škôl, ktoré spravujú cirkvi alebo správne rady, považovaná za súčasť verejného sektora.

(2) Druhá skupinu tvorí Francúzsko, Portugalsko a Taliansko. Tam sa väzba medzi súkromnými školami a verejnými orgánmi vytvára na základe rôznych typov zmlúv. Podľa typu zmluvy dostáva škola dotácie v menšej alebo väčšej miere a má väčšiu alebo menšiu slobodu podmienok (napríklad vyučovanie, prijímanie učiteľov), ktorých plnenie im nariaďujú verejné orgány.

(3) Vo väčšine štátov majú subvencované súkromné školy zreteľne viac spoločného so školami verejnými. V Belgicku, Dánsku, Fínsku, Nemecku, Írsku, Rakúsku, Švédsku, je súkromné

vzdelávanie čiastočne alebo celkom subvencované, ale je poskytované za viac alebo menej rovnakých podmienok ako vzdelávanie verejné. “ (Zdroj Eurydice)

Verejné vzdelávanie má prevahu vo všetkých štátoch s výnimkou Holandska a flámskeho spoločenstva v Belgicku. Tam viac žiakov chodí do subvencovaných súkromných škôl.

V pomernom rozdelení počtu žiakov do jednotlivých vzdelávacích sektorov neprišlo k zmenám v podstate od roku 1994.

2. Všeobecný legislatívny rámec

Zriaďovanie súkromných škôl poskytujúcich povinné vzdelávanie umožňujú zákony všetkých štátov Európskej únie. Vo väčšine je právo na zriaďovanie alebo jednoznačne zakotvené v ústave alebo z nej vyplýva.

Vo Francúzsku, Holandsku, Írsku a Španielsku ústava ukladá štátu povinnosť financovať tie súkromné vzdelávacie inštitúcie, ktoré poskytujú vzdelávanie v školopovinnom veku žiakov a spĺňajú určité požiadavky dané zákonom. Ústava Talianska stanovuje, že tí, ktorí zriaďujú súkromné školy musia to robiť tak, aby tým nezaťažili štát. V Grécku a Spojenom kráľovstve sú možnosti financovania súkromných škôl z verejných prostriedkov značne obmedzené. Ak neberieme do úvahy ústavné princípy, je pôsobenie súkromných škôl právne vymedzené zákonmi, ktoré: sú spoločné pre verejné aj súkromné školstvo (Belgicko, Fínsko, Francúzsko, Holandsko, Írsko, Spojené kráľovstvo, Španielsko, Taliansko), sú kombináciou spoločných a samostatných zákonov (Dánsko, Švédsko), □ samostatnými právnymi normami pre súkromné školstvo (Grécko, Portugalsko, Rakúsko). V Nemecku usmerňujú súkromné vzdelávanie zákony spolkových štátov.

Legislatívny rámec súkromného vzdelávania v niektorých štátoch Európskej únie

	Ústavné ustanovenia	Zákonné ustanovenia
Belgicko (flámska a francúzska komunita)	Zaručená sloboda vzdelávania, vrátane práva nezávisle zriaďovať vzdelávacie inštitúcie. (1994)	• Zriaďovateľovi zaručujú slobodné používať vlastné učebné plány, učebné osnovy v súlade so štandardmi ministerstva a vyučovacie metódy. (1959) • V nadväznosti na zákony rozvojové a výstupné ciele definuje vyhláška. (1996)
Dánsko	Určená povinnosť získať všeobecné vzdelanie, nie absolvovať povinnú školskú dochádzku. Voľba vzdelávacej inštitúcie je ponechaná na rodičov.	• Vymedzenie oblastí činnosti súkromných škôl. • Stanovenie podmienok, ktoré sa musia splniť pri zriaďovaní školy poskytujúcej vyššie sekundárne vzdelanie. (1998) • Stanovenie podmienok, ktoré sa musia splniť pri zriaďovaní príslušného typu vzdelávania. (1998)
Fínsko	Občan má právo na bezplatné základné vzdelávanie. Verejné orgány zaručujú rovnaké príležitosti pre každého občana pri využívaní ďalších vzdelávacích služieb v súlade s jeho schopnosťami a zvláštnymi potrebami. Zaručuje sa aj možnosť vlastného rozvoja, ktorému	• <i>Základný školský zákon, zákon o vyššom sekundárnom vzdelávaní a zákon o odbornom vzdelávaní</i> (všetky 1998) vymedzujú pravidlá pre jednotlivé typy vzdelávania bez ohľadu na jeho poskytovateľa. Vzdelávanie nemožno poskytovať s cieľom vytvoriť zisk. Poskytovateľ musí mať odborné schopnosti a finančné možnosti poskytovať príslušné vzdelávanie a v danej geografickej oblasti musí jestvovať potreba takéhoto vzdelávania. • <i>Zákon o financovaní vzdelávania a kultúry</i> (1998) definuje „jednotkovú cenu žiaka“ v súkromnom vzdelávaní.

	nesmú stáť v ceste ekonomické prekážky	
--	--	--

Francúzsko	Sloboda vzdelávať sa vyznačuje aj právom zriaďovať súkromné vzdelávacie inštitúcie a právom týchto inštitúcií na verejné finančné prostriedky za podmienok určených zákonom. (1946, 1958, 1977)	• <i>Gobletov zákon o primárnom vzdelávaní</i> (1886) upevňuje zákonné postavenie súkromných vzdelávacích inštitúcií poskytujúcich primárne vzdelávanie zriadených alebo spravovaných fyzickými alebo právnickými osobami podľa súkromného práva. • <i>Fallouxov zákon o sekundárnom vzdelávaní</i> (1850) upevňuje zákonné postavenie súkromných vzdelávacích inštitúcií poskytujúcich sekundárne vzdelávanie zriadených alebo spravovaných fyzickými alebo právnickými osobami podľa súkromného práva. • <i>Debréov zákon</i> (1959) upravuje vzťah medzi štátom a súkromným primárnym a sekundárnym vzdelávaním stanovuje podmienky, ktoré musia spĺňať príslušné školy, ak majú dostať štátnu dotáciu.
Holandsko	Zaručená sloboda vzdelávania, sloboda zriaďovať školy, sloboda určovať zásady na ktorých základe sa vzdelávanie uskutočňuje (sloboda presvedčenia) a sloboda organizácie vyučovania. (1848). „Pacifikácia“ (1917) zavádza princíp finančnej rovnosti pre všetky stupne a sektory vzdelávania.	Všetky zákonné normy platia rovnako pre verejný aj súkromný sektor a pre všetky oblasti vzdelávania.
Írsko	Prirodzeným vychovávateľom dieťaťa je rodina. Sloboda voľby medzi školami verejného a súkromného sektora alebo domova ako miesta, kde sa vzdelávanie uskutočňuje. Štát musí zabezpečiť bezplatné vzdelávanie na primárnej úrovni a podporovať a dopĺňovať iniciatívy súkromných osôb a organizácií. (1937)	<i>Školský zákon</i> (1998) na uznanie škôl štátom vyžaduje splnenie požiadaviek na počet žiakov, učebné osnovy, spoluprácu s inšpekciou a zdravotníckych noriem. Obsahuje rámec ďalších predpisov.
Nemecko	Ako alternatíva k školám verejným je zaručené právo zriaďovať súkromné vzdelávacie inštitúcie v súlade s príslušnými zákonmi spolkových štátov.	Ustanovenia o súkromných školách sú v zákonoch o vzdelávaní (sedem spolkových štátov) alebo v zákonoch o súkromnom vzdelávaní (deväť spolkových štátov), vychádzajú z <i>Dohovoru o súkromnom vzdelávaní</i> . (1951) Súhlas na vznik súkromnej vzdelávacej inštitúcie sa udelí, ak vzdelávacie ciele, vybavenie škôl a pedagogickí pracovníci spĺňajú rovnaké kritériá, aké sú určené pre verejné školy. Školy nemôžu žiakov diskriminovať na základe finančných možností rodičov. Učiteľom sa zaručuje príslušné právne postavenie a platové zabezpečenie. Školy pre primárne vzdelávanie dostanú súhlas vtedy, ak majú neštandardný pedagogický zámer alebo na žiadosť rodičov na konfesnú či filozofickú orientáciu akú nemá na komunálnej úrovni iná verejná primárna škola.

Rakúsko	Občan sa môže slobodne rozhodnúť zriaďiť školu. Predpokladom je, že splní podmienky dané zákonom. Štát má právo na dohľad a kontrolu.	Školy, ktoré nepatria do verejného sektora sú považované za súkromné a po splnení podmienok daných zákonom, ich môže štát uznať.
Spojené kráľovstvo (Anglicko, Severné Írsko, Wales)		• <i>Rámcový zákon o školských štandardoch</i> (Anglicko, Wales; 1998) zakladá právne kategórie <i>maintained schools</i> – školy financované z verejných prostriedkov. • <i>Školský zákon</i> (Anglicko, Wales; 1996) stanovuje požiadavky platné pre všetky <i>independent schools</i>. • <i>Školská smernica o vzdelávaní</i> (Severné Írsko; 1986) obdobne definuje <i>independent schools</i>, ale nestanovuje minimálny počet žiakov.
Španielsko	Fyzické a právnické osoby môžu zriaďovať školy v súlade s ústavnými princípmi. Vláda im bude vychádzať v ústrety vtedy, ak splnenia zákonné podmienky. Na riadení takýchto škôl sa môžu zúčastňovať aj rodičia. (1987)	• <i>Rámcový zákon</i> týkajúci sa práva na vzdelávanie (1985) zakotvuje existenciu integrovanej siete súkromných a subvencovaných škôl, ktoré majú zmluvu so štátom. • <i>Kráľovská vyhláška</i> (1985) stanovuje základné štandardy, ktoré musia školy dodržať, ak chcú s príslušným správnym orgánom uzatvoriť zmluvu o vzdelávaní.
Taliansko	Fyzické a právnické osoby majú právo zriaďovať školy a vzdelávacie inštitúcie, ak tým nezaťažia štát. Školy, ktorých štatút je rovnocenný so štátnymi školami, musia mať úplnú slobodu a musia byť schopné svojim žiakom zabezpečiť rovnakú úroveň vzdelania, ako školy vo verejnom sektore.	Zákon o rovnocennom postavení štátnych a neštátnych škôl stanovuje pravidlá, ktoré platia aj pre neštátne školy aj pravidlá na realizáciu práva na vzdelávanie a vzdelanie pre žiakov škôl verejného sektora alebo <i>scuole paritarie</i> . (2000)

Zdroj: Eurydice; js

3. Podmienky zriaďovania súkromných škôl

Všeobecne platí, že štát kontroluje zriaďovanie súkromných inštitúcií poskytujúcich vzdelanie žiakom v školopovinnom veku tým, že im prostredníctvom zákonných predpisov ukladá povinnosť dodržiavať určité pravidlá (podmienky), ktorých cieľom je *zabezpečiť pre štát prijateľný vzdelanostný štandard*. Základné podmienky musia spĺňať všetky súkromné školy poskytujúce povinné vzdelávanie, sprísnené podmienky platia pre školy, ktoré sa snažia o rovnoprávnejšie postavenie vo vzťahu k verejným školám a tým aj o vyššiu mieru financovania z verejných zdrojov.

Vo väčšine štátov Európskej únie je pri zriaďovaní primárnych a sekundárnych škôl nevyhnutné žiadať o oficiálny súhlas (oprávnenie), ktoré je viazané na splnenie určitých zákonných podmienok. Tie sa týkajú predovšetkým požiadaviek: □ na kvalifikáciu pracovníkov, □ na materiálne podmienky, za ktorých má vzdelávanie prebiehať, □ na obsah vzdelávania.

„(a) Väčšina štátov vymedzuje požiadavky na akademické a pedagogické kvalifikácie v podstate

zhodné s požiadavkami pre verejné školy. V Nemecku a Rakúsku sú tieto požiadavky rozšírené o požiadavky na morálny profil a charakterové vlastnosti. Požiadavky na pedagogických pracovníkov sa neukladajú len školám v Dánsku a Švédsku.

Pri výbere riaditeľov (pedagogického vedenia) sa zákonné normy sa uplatňujú vo Francúzsku, Portugalsku a Rakúsku. V niektorých štátoch sa je pri výbere týchto pracovníkov uplatňujú aj špecifické požiadavky na národnosť alebo štátne občianstvo (Grécko, Francúzsko, Rakúsko, Taliansko).

(b) Požiadavky na materiálne podmienky, za ktorých má vzdelávanie prebiehať, sa týka budov, vybavenia, počtu žiakov a zdravia a bezpečnosti žiakov.

Požiadavky na úroveň zariadenia a vybavenia sú spravidla tým prísnejšie, čím rovnoprávnejšie postavenie chce mať inštitúcia s verejnými školami. Náročnosť sa zvyšuje predovšetkým v súvislosti s rozsahom financovania z verejných zdrojov. Často sa to robí formou zmlúv so štátom (Francúzsko, Rakúsko, Taliansko).

(c) Do úvahy sa berie aj počet žiakov. Určuje sa ich minimálny, resp. maximálny počet, či počet povinne ponúkaných miest. Vo Fínsku sa musí preukázať potreba súkromného vzdelávania.

(d) Aj v štátoch, v ktorých nejestvujú žiadne alebo len veľmi obmedzené možnosti financovania súkromných škôl z verejných prostriedkov, štát zákonom určuje základné pravidlá vzdelávania, resp. požiadavky na jeho výsledky. Takáto „regulácia“ je najsilnejšia v Grécku, Spojenom kráľovstve a Taliansku.“ (Zdroj Eurydice)

4. Štátny dohľad

Vo všetkých štátoch Európskej únie podlieha činnosť súkromných vzdelávacích inštitúcií poskytujúcich povinné vzdelávanie štátnemu dozoru.

Tam, kde je dohľad nad vzdelávaním v kompetencii centrálnych orgánov, vykonáva dohľad a kontrolu spravidla vo verejnom aj súkromnom sektore štátna inšpekcia (Írsko – uznané školy, Holandsko, Portugalsko, Spojené kráľovstvo), prípadne iný orgán alebo skupina orgánov s celoštátnou pôsobnosťou. Podobný systém jestvuje aj na nižšej úrovni štátnej správy v Belgicku, Grécku (školy poskytujúce povinné všeobecné vzdelávanie), Nemecku, Rakúsku, Španielsku.

Vo všetkých týchto štátoch jestvuje rovnaká inštitucionalizácia kontrolnej a inšpekčnej činnosti aj pre verejné povinné vzdelávanie. V Dánsku, Fínsku a Švédsku nie je držiavanie zákonných noriem kontrolované prostredníctvom mechanizmov, akými je štátna inšpekcia. V Dánsku dozor vykonávajú a za činnosť školy zodpovedajú len rodičia, pričom môžu požiadať miestny úrad, aby vykonával kontrolnú funkciu v ich mene. Vo Švédsku, ak obec niektorú súkromnú školu dotuje, môže vykonávať aj jej kontrolu.

V Holandsku je inšpekcia nezávislá inštitúcia, má samosprávny štatút, ktorý zaisťuje jej úplnú autonómnosť. Pritom nie je ničím ovplyvnená celková zodpovednosť ministerstva za celé školstvo. V podstate vo všetkých štátoch a na všetkých typoch súkromných škôl sa vykonáva rôznymi primeranými spôsobmi kontrola kvality pedagogických pracovníkov a výsledkov vzdelávania. Bežná je aj kontrola budov, vybavení škôl a držiavania zdravotníckych a bezpečnostných noriem. Všeobecne platí, že kontrola je tým rozsiahlejšia a dôslednejšia, čím viac

sa blíži status súkromnej školy statusu verejných škôl, resp. čím vyššie sú dotácie z verejných zdrojov.

Výsledky tejto kontroly majú väčší dosah a zameriavajú sa predovšetkým na učebné osnovy (Fínsko školy podliehajúce štátnemu dohľadu, Francúzsko školy *sous contrat*, Írsko a Rakúsko štátom uznané školy, niektoré školy v Anglicku. Ak štát poskytuje škole dotácie, kontroluje aj jej hospodárenie s finančnými prostriedkami. (Anglicko, Belgicko, Francúzsko, Holandsko, Portugalsko, Španielsko).

Záver

Všeobecne platí, že štát kontroluje zriaďovanie súkromných inštitúcií poskytujúcich vzdelanie žiakom v školopovinnom veku tým, že im prostredníctvom zákonných predpisov ukladá povinnosť dodržiavať určité pravidlá (podmienky), ktorých cieľom je *zabezpečiť pre štát prijateľný vzdelanostný štandard*. Základné podmienky musia spĺňať všetky súkromné školy poskytujúce povinné vzdelávanie, sprísnené podmienky platia pre školy, ktoré sa snažia o rovnoprávnejšie postavenie vo vzťahu k verejným školám a tým aj o vyššiu mieru financovania z verejných zdrojov.

Použitá literatúra

1. J. Smida, február 2004. Spracované z knižných a internetových informácií UNESCO, Eurydice a OECD.
2. adresa elektronického dokumentu: < www.Eurydice.sk >
3. LIPKOVÁ, L.: Európska únia. Vydavateľská filmová a reklamná agentúra. BRATISLAVA 2004. ISBN 80-89085-23-7
4. adresa elektronického dokumentu: < <http://európa.eu.int/eures> >
5. adresa elektronického dokumentu: < www.európa.eu.infuturum >

Lektoroval: PaedDr. Ctibor Határ, PhD.

Kontaktná adresa

Univerzita Konštantína Filozofa, Pedagogická fakulta, Katedra techniky a informačných technológií, Drážovská 4, 949 74 Nitra, tel: 0907 670 234

Mgr. Monika Homolová, e-mail: mhomolova@ukf.sk

Mgr. Jana Vincúrová, e-mail: jvincurova@ukf.sk